

УДК 159.9.019.4+351.74

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/581-583

Олена СЕРГІЄНІ

професор кафедри
психології та педагогіки,
доктор медичних наук, професор

Анастасія АНДРУША

студентка ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕРВОВО-ПСИХІЧНА СТІЙКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ РІЗНИХ ПІДРОЗДІЛІВ УСТАНОВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Вивчення нервово-психічної стійкості, її сутності, формування та підтримки має актуальне значення в галузі психологічної науки та практичної діяльності. Нервово-психічна стійкість захищає особистість від дезінтеграції, виникнення різних особистісних розладів, а також є основою збереження повноцінного психічного і соматичного здоров'я людини, її діяльності при напружених стресогенних та емоціогенних ситуаціях без негативних наслідків для здоров'я та подальшої працездатності. Вона набуває особливого значення у співробітників правоохоронних органів не тільки у зв'язку з підвищеними нервово-психічними навантаженнями професійного характеру, але і внаслідок дезадаптаційних впливів стану війни в країні.

Як пересічні люди, так і працівники силових структур схильні до виникнення стресових ситуацій, які призводять до щоденної нервової напруги. Робота в силових структурах вважається надмірно стресовою та вимогливою до фізичного та нервово-психічного стану працівників. Фахівці, зокрема поліцейські, стикаються з численними потенційно травматичними подіями, але незважаючи на це, від них очікується підтримка і належне функціонування в будь-який час. Разом з різноманітними професійно важливими якостями для них дуже важлива нервово-психічна стійкість, під якою розуміється інтегральна сукупність уроджених (біологічно обумовлених) та набутих особистісних якостей, мобілізаційних ресурсів та резервних психофізіологічних можливостей організму, що забезпечують оптимальне функціонування індивіда в несприятливих умовах середовища.

Нервово-психічна стійкість особистості до стресу і стресогенних чинників у співробітників силових структур при виконанні діяльності в екстремальних умовах розглядалась в дослідженнях О.А. Кириленко, В.Ф. Моргуна, В.П. Садкового, А.Г. Маклакова. Автори пояснюють її як дію різноманітних причин, пов'язаних не лише зі специфікою службової діяльності, але й із недостатнім рівнем професійних умінь та навичок, особливостями процесу соціалізації та іншими факторами зовнішнього середовища.

При виконанні професійної діяльності поліцейські зіштовхуються з широким спектром стресогенних факторів, серед яких насильство, травми, необхідність прийняття швидких і часто доленосних рішень в умовах невизначеної ситуації. Вплив цих стресорів на нервово-психічне функціонування поліцейських недостатньо вивчений, і це дослідження має на меті внести свій внесок у розуміння цього питання.

Нервово-психічна стійкість виявляється порушеннями стану здоров'я і поведінки людини, що пов'язано з механізмами адаптації до різних факторів і умов діяльності. У кожної людини є індивідуальна межа стійкості до несприятливих впливів, після досягнення якої може статися вибух, що проявляється різною інтенсивністю, тривалістю та характером прояву.

Науковці виділяють 4 рівні нервово-психічної стійкості (НПС):

– високий рівень НПС (1 група) мають особистості, у яких мало ймовірні невиражені нервові зриви та прояв агресивних емоцій; вони мають високий рівень регуляції поведінки;

– особи із середнім рівнем НПС (2 група) мають низьку ймовірність прояву нервових зривів і агресії, здатні адекватно оцінювати розлади при різноманітних емоційних стресах;

– низький рівень НПС (3 група) мають особистості, що випробовують нервові зриви, особливо якщо індивід потрапляє до нових екстремальних умов;

– незадовільний рівень НПС (4 група) характерний для осіб із високою ймовірністю прояву нервово-психічних зривів навіть за звичайних навантажень.

НПС можна позиціонувати як невід'ємний компонент емоційної регуляції та стресостійкості. Нервово-психічна стійкість особистості формується протягом життя людини, під впливом різних факторів.

Нервово-психічна стійкість поліцейських – це інтегративна якість особистості, що забезпечує стабільну ефективність діяльності у складних стресогенних умовах, адаптивний тип поведінки у професійних екстремальних ситуаціях, що дозволяє не тільки ефективно виконувати службові завдання, зберігаючи при цьому психічне здоров'я, а й застосовувати детермінуючий актуалізацію вплив та розвиток відповідно до специфіки вимог конкретної ситуації та професійної діяльності.

Структура професійної нервово-психічної стійкості працівників поліції характеризується сукупністю активаційного, мотиваційного, емоційного та вольового компонентів.

Нервово-психічна стійкість поліцейських до екстремальних ситуацій характеризується:

– адекватною оцінкою наявних активаційно-енергетичних ресурсів та вмінням їх раціонально використовувати та мобілізувати у професійних екстремальних ситуаціях; оптимальним мотиваційним комплексом з гармонійним поєднанням внутрішніх та зовнішніх мотивів та мотиваційними домінантами, адекватними аналізованій професійній діяльності;

– стійкою та адекватною самооцінкою; здатністю до когнітивної оцінки можливих екстремальних ситуацій і вироблення відповідних стратегій поведінки; здатністю до емоційно-вольової саморегуляції у стресогенних та екстремальних умовах.

Формування професійної нервово-психічної стійкості поліцейських до екстремальних ситуацій у процесі їхньої професійної підготовки буде успішним за дотримання таких психологічних умов:

– психологічне моделювання у процесі навчання поліцейських елементів професійної діяльності;

– побудова системи професійно-психологічної підготовки на використанні фактора екстремальності як особистісно-формуючого компонента;

– забезпечення послідовного психологічного впливу, що зумовлює необхідні продуктивні зміни в активаційних, мотиваційних, когнітивних, емоційно-вольових структурах особистості та заснованого на використанні методів психологічного моделювання завдань, умов та труднощів професійної діяльності поліцейських та спеціальних методів психологічної підготовки.

Для досягнення поставлених цілей дослідження застосовано комплекс методик: методика оцінки нервово-психічної стійкості «Прогноз», методика «МЛЮ-АМ», методика «САН», тест самооцінки стресостійкості (С. Коухен і Г. Вілліансон), методика «ІТО, методика Шкала реактивної (ситуативної) і особистісної тривожності (Ч. Спілбергера і Ю. Ханіна). У роботі використовувались методи математичної статистики: описова статистика; кореляційний аналіз.

Емпіричне дослідження проводилося серед співробітників відділення розслідування злочинів загально кримінальної спрямованості слідчого відділу, сектору кримінального забезпечення слідчого відділу, сектору дізнання та сектору дільничних офіцерів поліції відділу превенції.

Результати дослідження за методикою «Прогноз» дозволили встановити, що всі підрозділи мають сприятливий показник нервово-психічної стійкості. Найвищий показник показало відділення розслідування злочинів загально кримінальної спрямованості слідчого відділу (9 балів НПС), тоді як найменший показник був визначений у працівників сектору кримінального забезпечення слідчого відділу (5 балів), інші підрозділи показали добрі результати НПС (6-8 балів).

Результати дослідження за методикою САН (оперативна оцінка самопочуття, активності, настрою) показують, що найбільш оптимальне значення, наближене до норми

мають працівники сектору кримінального забезпечення слідчого відділу, їх середній коефіцієнт становить – 4,9, тоді як відділення розслідування злочинів загально кримінальної спрямованості слідчого відділу показало – 4,4, але слід зазначити, що всі відділи показали сприятливий стан, при цьому нормальна оцінка стану лежить в діапазоні 5,0-5,5. Тож можна зробити висновок відносно результатів даної методики:

– Більшість досліджуваних знаходяться у задовільному нервово-психічному стані.

– Найменший коефіцієнт показало відділення розслідування злочинів загально кримінальної спрямованості, що свідчить про необхідність психологічної роботи у даному відділенні.

Результати дослідження за методикою «МЛЮ-АМ» (Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність») Маклакова свідчить про те, що рівень адаптації досліджуваних має показники, які знаходяться в нормі, при цьому працівники сектору дільничних офіцерів поліції відділу превенції показали високий показник адаптації.

Таким чином за методикою «МЛЮ-АМ» (Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність») досліджувані показали результати, що знаходяться в нормі.

Результати за методикою ІТО (Індивідуально-типологічний опитувальник) показують, що більшість підрозділів мають показники, що знаходяться у межах норми (4,1; 4,5; 3,8), середній показник працівників сектору кримінального забезпечення слідчого відділу – 4,8, що знаходиться на межі норми, що є проблематичним, враховуючи сферу їх роботи.

Таким чином з відділом необхідно провести низку психологічної роботи, що направлена на особистість та її професійне становлення.

Результати дослідження за тестом самооцінки стресостійкості (С.Коухен і Г.Вілліансон) показали, що досліджувані мають добрі результати, що свідчить про їх достатню професійну підготовку для роботи в органах внутрішніх справ, а працівники сектору кримінального забезпечення показали відмінний результат по шкалі стресостійкості.

Результати за методикою «Шкала реактивної і особистісної тривожності» Спілбергера – Ханіна»: усі досліджували показали помірний результат, що характеризує невелику наявність тривоги, яка цілком пояснюється напрямком їх професійної діяльності.

Не зважаючи на переважання задовільних і добрих результатів таки існує необхідність проведення за результатами психодіагностичного обстеження тренувальних занять, спрямованих на підвищення нервово-психічної стійкості. Проведення тренінгу з поліцейськими показало його високу ефективність.

УДК 355.085.5+351.74

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/583-585

Ельвіра СИДОРОВА

заступник директора ННІ права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЩОДО ОКРЕМИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗВО МВС УКРАЇНИ

Тривале реформування всіх соціально-економічних процесів, вплив війни на зростання рівня міграції, у тому числі, нелегальної, складне безпекове середовище¹, у якому перебуває Україна, збільшення обсягів незаконного обігу вогнепальної зброї, за рахунок її

¹ Окрім зовнішніх військових загроз з боку РФ, що намагається захопити територію України, велику загрозу національній безпеці становить діяльність організованих злочинних формувань, тому рівень підготовленості працівників для підрозділів Національної поліції має велике значення.